GAZETA BASPASÍNDA KORREKTURANÍŃ ORNÍ

Úsenova Qızlargúl Ubaydullaevna
Berdaq atındaǵı QMU Ámeliy filologiya kafedrası asistenti
Filologiya ilimleri boyınsha filosofiya doktorı (PhD)
Saribayeva Nilufar Kamalatdin qızı
Berdaq atındaǵı QMU “Baspa isi hám redaktorlıq” qánigeliginiń magistrantı

Rezyume: *Maqalada avtor gazeta basıp shıǵarıwda korrekturanıń ornı hám áhmiyetin analiz etedi. Korrektura procesiniń tiykarǵı basqıshları, gazeta tekstlerine tán imla, publicistikalıq qáteler sonday-aq olardı dúzetiw usılların jarıtıp beredi. Izertlewde gazeta korrekturasınıń kitap hám basqa baspa ónimleri korrekturasınan parıqlı tárepleri, tezlik hám informaciya anıqlıǵı menen baylanıslı mashqalalar kórip shıǵıladı.*

Tayanısh sózler*: gazetanı korrektorlaw, baspa procesi, imla hám punktuaciya, ǵalaba xabar quralları, korrektor jumısı, informaciya sapası.*

Резюме*: В статье автор анализирует роль и значение корректуры в издании газет. Освещает основные этапы процесса корректуры, орфографию, характерную для газетных текстов, публицистические ошибки и способы их устранения. В исследовании рассматриваются различия между корректурой газеты и корректурой книг и другой печатной продукции, а также проблемы, связанные со скоростью и точностью информации.*

Ключевые слова*: корректура газеты, печатный процесс, орфография и пунктуация, средства массовой информации, работа корректора, качество информации.*

Summary*: In the article, the author analyzes the role and importance of proofreading in newspaper publishing. It illuminates the main stages of the proofreading process, including typical spelling and journalistic errors in newspaper texts, as well as ways to eliminate them. The study examines the differences between newspaper proofreading and the proofreading of books and other printed materials, as well as issues related to speed and information accuracy.*

Keywords*: newspaper proofreading, printing process, spelling and punctuation, mass media, proofreader's work, information quality.*

Baspa jumısınıń eń áhmiyetli basqıshlarınıń biri bolǵan korrektura baspa ónimi sapasın jaqsılawǵa hám bárshe múmkin bolǵan qáte hám kemshiliklerdi saplastırıwǵa qaratılǵan. Korrektor, avtor, redaktor hám texnik redaktor menen birgelikte, baspa ónim ushın juwapker esaplanadı. Korrektor – bul baspa nusqanı tiykarǵı nusqa menen salıstıratuǵın mexanizm emes. Semantikalıq qáteler, teksttegi buzılıwlar, sóz birikpelerindegi qáteler, nadurıs atamalar, nadurıs irkilis belgileri hám qopallıq sebepli baspa qaǵıydalarına ámel

etpew baspa ónimi sapasın tómenletedi hám ayırım kemshiliklerge alıp keledi. Sonıń ushın da korrektor siyasiy, lingvistikalıq hám texnikalıq sawatxanlıqqa iye bolıw kerek. [М.И. Уаров “Книжно-журнальная и газетная корректура”]

Gazetanı korrektorlaw kitap korrekturasınan ádewir parıq qılatuǵın ózgesheliklerge iye. Máselen, gazeta islep shıǵarıwda tipografiyalıq korrektorlaw bolmaydı hám teriwdegi (galereya hám betler) qátelerdi dúzetiw, ádette, baspaxanada isleytuǵın redakciya korrektorlarına isenip tapsırıladı.

Gazeta tekst teriwden baslap, baspadan shıǵarıwǵa shekemgi bolǵan júdá qısqa múddetler gazeta korrektorınan redaktor menen jaqınıraq baylanısta bolıwdı talap etedi.

Gazeta materiallarınıń (maqalalar, xabarlar hám jańalıq tekstleri hám basqalar) kópligi, tematikalıq hár túrliligi, hám áhmiyeti gazeta korrektorınıń wazıypalarınıń sheńberin keńeytedi, oǵan temalardıń tekstke sáykes bolıwı, temalar ortasındaǵı baylanıslılıqtı tekseriwi, materiallardıń tematikalıq bóliniwi, tekstler hám temalardıń súwretlerge sáykes keliwin hám basqalardı júkleydi.

Eń áhmiyetlisi, korrektordıń redakciya menen jaqın baylanısı onı berilgen gazeta temasınan, húkimettiń islep shıǵarıwǵa baylanıslı párman hám buyrıqlarınan, berilgen tarawdıń terminologiyasınan, maqalalarda tez-tez tilge alınatuǵın eń belgili shaxslardıń atlarınan jaqsı xabardar bolıwǵa májbúr qıladı.

Wálayat gazetalarında korrektordıń roli juwapkershilikli hám maqtanıshlı. Kóbinese, korrektor wazıypasınan tısqarı, ol materialdı ádebiy qayta islew menen de shuǵıllanadı.

Gazetalarda tómendegi korrektura túrleri bar, tiykarǵı nusqanı korrektorlaw, grankalarda korrektorlaw, betler maketin korrektorlaw, salıstırıw (ádette qayta kórip shıǵıw korrekturası menen birgelikte), baspadan shıǵıwdan aldıńǵı juwmaq shıǵarıw hám taza nusqanı tekseriw.

Korrektorlaw gazetada kitapqa qaraǵanda jáne de áhmiyetli rol oynaydı. Gazeta tiykarǵı nusqanı korrektorlaw (itibarlılıq penen qayta islewdi óz ishine aladı) kitap korrekturasına uqsas maqsetlerdi gózleydi, maqalalar hám esletpeler astındaǵı imzalardı dıqqat penen tekseriw, (gazetaǵa kelgen) jiberilgen sáne hám orınlardı tekseriw, gazeta xabarshılarınıń atlarınıń tekseriw hám basqalar.

Gazeta betinde qanday qáteler kóp ushıraydı?

Bular tiykarınan maqala temalarındaǵı qáteler esaplanadı. Gazeta betinde birneshe, ayırım waqıtlarda bolsa, kóplegen temalar bar. Korrektor olardıń tekst penen sáylesligin tekseriwi kerek. Bir-birining janında yaki astına qoyılǵan temalar izbe-iz oqılǵanda anıqsızlıq yaki qáte juwmaqlardı keltirip shıǵarmawı kerek.

Bir bette birneshe jazıwlardı jaylastırıw kitapta ushıramaytuǵın qáteler qáwpin tuwdıradı. Buǵan túsiniksiz temalar, bir jazıwdan basqasına paragraflar yaki basqa temalardı kiritiw hám tekstti bir waqıttıń ózinde joqarıdaǵı basqa birewdiń teksti izine jaylastırıwda temanıń joqlıǵı kiredi.

Eń qopal qáte – bul tema hám illyustraciya ortasında bolıp, olar oqıwshı tekstti bir-birine baylanıslı dep biletuǵın tárizde jaylastırılǵan; bul kemshilik nadurıs maket sebepli júzege kelgen bolsa da, gazeta korrektorı bunday qátelerdiń barlıǵı ushın juwapkerlikten azat qılınbaydı hám olardıń júzege keliwiniń aldın alıw kerek.

Gazeta baǵanası formatı kitapqa qaraǵanda tarraq (kemnen-kem) jaǵdaylardan tısqarı – enciklopediyalar, maǵlıwmatnamalar hám basqalar. Sonıń ushın gazeta korrekturasında kitap korrekturasına qaraǵanda kóbirek, grammatikalıq jaqtan tuwrı, biraq qabıllap bolmaytuǵın defislerge dus keliw múmkin (sóz basınan ajıratılǵanda, olar keyingi qatarǵa buzılǵan máni beredi). Sonıń ushın gazeta korrektorı vertikal usıl járdeminde granka hám makettegi barlıq qatar basları hám defislerdi itibarlılıq penen tekseriwi kerek. Gazeta betindegi jazıwlar hám maqalalardıń qısqartpası júdá keń qollanıladı. Bul kóbinese hár túrli kólemdegi materiallardı sıydırıw qálewinen kelip shıǵadı.

Jumıstıń asıǵıslıǵı hám korrektorlaw ushın waqıt jetispewshiligi kóbinese kishi qátelerge (birinshi náwbette makettiń birdeyligine kesent beretuǵın qátelerge) alıp keledi. Kitaplarda kemnen-kem ushıraytuǵın maket kemshilikleri arasında, tilekke qarsı, gazetalarda biz kóp dus kelemiz, yaǵnıy birneshe qatardaǵı boslıqlar, eger mashina formatı bir baǵana ushın mólsherlenbegen bolsa.

Gazetanıń maket betinde tekseriwi gazeta korrekturasınıń sońǵı basqıshı emes. Sonnan soń, qosımsha tekseriledi, bul qayta korrektura dep ataladı. Korrektor hár qashanǵıday, dáslep qátelerdi dúzetkennen soń, maket betindegi qátelerdi anıqlanǵan qáteler kórsetilgen bet penen salıstıra otırıp tekseredi. Keyin ol gazeta betlerindegi eń áhmiyetli jerlerin tekeriwi kerek.

Korrektor óz jumısınıń jetik qánigesi bolıwı menen birge, milliy ekonomikanıń belgili bir tarawında (yaki belgili bir kontinent yamasa respublika boyınsha) bilim toplawı oǵan korrektorlıqtı itibarlılıq penen orınlaw hám sol menen birge qısqa waqıt ishinde orınlaw imkanın beredi. Gazeta korrektorı terminologiya maǵlıwmatları, sózlikler hám basqalardan xabardar bolıwı lazım.

Juwmaqlap aytatuǵın bolsaq, gazeta korrekturası ǵalaba xabar quralları teksti sapası, isenimliligi hám informaciyanıń durıs jetkeriliwinde áhmiyetli basqısh esaplanadı. Gazeta tekstleriniń tezlik penen tayarlanıwı korrektura procesine qoyılatuǵın talaplardı jáne de kúsheytedi. Sonday-aq, gazeta korrekturası kitap hám ilimiy baspalar korrekturasınan óziniń operativligi, qısqa waqıt ishinde orınlanıwı hám de jurnalistikalıq janrlarǵa sáykesligi menen parıq qıladı. Zamanagóy sanlı texnologiyalar hám avtomatik tekseriw qurallarınıń eńgiziliwi korrektura jumısın jeńillestirip atırǵan bolsa da, insan faktorınıń áhmiyeti ele saqlanıp qalmaqta.

Demek gazeta korrekturasın jetilistiriw, korrektorlarǵa qoyılatuǵın talaplardı kúsheytiw hám zamanagóy redaktorlıq standartlardı engiziw baspasózde málimleme mádeniyatın rawajlandırıwdıń áhmiyetli faktorlarınan biri esaplanadı.

PAYDALANILǴAN ÁDEBIYATLAR:

1. Уаров. М.И. Книжно-журнальная и газетная корректура. – Москва.: Государственное научно-техническое издательство легкой промышленности СССР. 1950.

2. Тулякова. Е.И, Миляков. А.И. Корректура. – Томск.: Издательский Дом Томского государственного университета. 2014.